

**MEDAUS „SEINIJOS MEDUS ARBA LAZDIJŲ MEDUS“ PAVADINIMO
IREGISTRAVIMO KAIP SAUGOMA KILMĖS VIETOS NUORODA
PARAIŠKA PAGAL TARYBOS REGLAMENTĄ (EB) NR. 510/2006**

I. Pareiškėjo duomenys

1. Įstaigos pavadinimas

Bitininkų sąjungos Seinų skyrius (Lenkija) ir Lazdijų rajono bitininkų draugija (Lietuva)

2. Buveinė (adresas) ar gyvenamoji vieta (adresas)

Bitininkų sąjungos Seinų skyrius
Gegužės 1-osios g. 17
PL - 16500 Seinai
Lenkija

Lazdijų rajono bitininkų draugija
Maironio g. 20
LT - 67104 Lazdijai
Lietuva

3. Korespondencijos adresas:

Bitininkų sąjungos Seinų skyrius
Gegužės 1-osios g. 17
PL - 16500 Seinai
Lenkija
Tel. + 48 87 516 22 18

Lazdijų rajono bitininkų draugija
Maironio g. 20
LT - 67104 Lazdijai
Lietuva
Tel. + 370 31852298

4. Pareiškėjo atstovai:

Franciszek Januszko (Lenkija)
Juozas Petrauskas (Lietuva)

5. Pareiškėjų grupė:

Pareiškėjų grupę sudaro Bitininkų sąjungos Seinų skyriaus nariai bei Lazdijų rajono bitininkų draugijos nariai.

II. Specifikacija

1. Produkto pavadinimas

„Seinijos medus” arba „Lazdijų medus”

2. Registracijos paraiška:

- 1) saugoma kilmės vietos nuoroda
2) saugoma geografinė nuoroda

X

3. Produkto grupė

1.4 grupė. Kiti gyvulinės kilmės produktai - medus.

4. Produkto aprašymas

1. „Seinijos medus” arba „Lazdijų medus” yra vadinamas daugiažiedis nektaro medus, surinktas iš Seinijos bei Lazdijų rajonuose natūraliai augančių medingųjų augalų.

2. Parduodamas medus gali būti skystas arba susikristalizavęs. Medaus konsistencija gali būti skysta, klampi, iš dalies ar visiškai susikristalizavusi nuo smulkiagrūdžių iki stambiagrūdžių kristalų, želė, tepi. Geografinė vietovė pasižymi tuo, kad jos teritorijoje jau apie aštuonis tūkstančius metų sugyvena Europos bei Euroazijos augmenija, o natūrali augmenijos aplinka mažiau negu kituose regionuose paveikta žmogaus ūkinės veiklos, todėl čia išliko daug natūraliai augančių įvairių rūšių augalų. Regione yra apie 1200 augalų rūšių, priklausančių 108 šeimoms ir 495 porūšims, tarp jų daug medingųjų augalų. Apie augalus, turinčius didžiausią poveikį Seinijos arba Lazdijų medaus savybėms, kalbama 8 specifikacijos punkte „Ryšys su geografine vietove”.

3. Nebūdingų šiai geografinei vietovei, ypač auginamų kultūrinių vienos rūšies augalų (t.y. rapsų, grikių, seradėlių, saulėgražų, raudonųjų dobilų bei facelijų), bendras žiedadulkių meduje kiekis negali būti didesnis kaip 5%. Jokiu būdu šių augalų žiedadulkės negali pakeisti savito medaus skonio, aromato bei spalvos.

4. Laukinių augalų įvairovė - tai puiki nektaro rinkimo bazė bitėms. Didelis *Papilionaceae* pošeimio augalų skaičius lemia medaus savotišką kartoką skonį (dėl jame esančių alkaloidų ir glikozidų) bei stiprų aromatą, kurį suteikia kumarinas. Medui būdinga spalva – nuo tamsiai geltonos iki tamsiai auksinės, viena iš jo savybių - nedidelis drumstumas. Medaus, kurio sudėtyje yra lipčiaus, spalva gali būti tamsesnė.

5. Fizinės ir cheminės Seinijos arba Lazdijų medaus savybės atitinka Lenkijos, Lietuvos bei Europos Sąjungos kokybės reikalavimus. Žemiau išvardytos specifinės Seinijos arba Lazdijų medaus savybės, kurios jį išskiria iš kitų medaus rūšių:

- intensyvus aromatas;
- kartokas skonis;
- neryški spalva, nuo tamsiai geltonos iki tamsiai auksinės;
- nedidelis drumstumas;
- vienos augalų rūšies žiedadulkių kiekis meduje negali viršyti 45%, o liepų (*Tilia*) - 20% bendro žiedadulkių kiekio;

- auginamų nebūdingų kultūrinių augalų žiedadulkių kiekis yra ne didesnis kaip 5%;
- drėgmės kiekis ne didesnis kaip 18%;
- tankis didesnis negu 1,400 g/cm³;
- prolino kiekis ne mažesnis kaip 25 mg/100g medaus (tai patvirtina produkto natūralumą);
- hidrosimetilfurfurolo (HMF) kiekis ne daugiau kaip 3,0 mg/100g medaus;
- pastovus pH (3,8-4,2).

5. Geografinė vietovė

Seinijos arba Lazdijų medus renkamas:

Lenkijoje:

Seinų apskrities 4 savivaldybių teritorijoje (Seinų, Gibų, Krasnopolio, Punsko), Suvalkų apskrities 5 savivaldybių teritorijoje (Suvalkų, Šipliškių, Vizainio, Jeleniavos, Rutka Tartak).

Lietuvoje:

Lazdijų rajono 12 seniūnijų teritorijoje (Kapčiamiesčio, Veisiejų, Kučiūnų, Lazdijų, Seirijų, Noragėlių, Šventežerio, Teizų, Šlavantų, Būdviečio, Šeštokų, Krosnos). (Žemėlapis – žr. priedą Nr. 1).

6. Kilmės vietos įrodymas

Kilmės vietai įrodyti pateikiama informacija, patvirtinanti, kad žemės ūkio arba maisto produktas yra kilęs iš tam tikros geografinės vietovės:

1. Visi medaus gamybos etapai yra kontroliuojami. „Seinijos medaus“ arba „Lazdijų medaus“ pavadinimas gali būti naudojamas tik tiems gaminiams, kurie visiškai atitinka toliau išvardytas sąlygas:

a) medus pagamintas apibrėžtoje teritorijoje, kuri nurodyta 5 specifikacijos punkte, vadovaujantis 7 specifikacijos punkte aprašytu gamybos būdu, ir pasižymi savybėmis, nurodytomis 4 specifikacijos punkte produkto aprašyme;

b) medaus gamintojai raštiškai įsipareigoja laikytis specifikacijos nuostatų;

c) medaus gamintojai pateikia visą reikalingą informaciją Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyriui (Lenkijos bitininkai) arba Lazdijų rajono bitininkų draugijai (Lietuvos bitininkai).

2. Gamintojai, norintys parduoti medų su saugomos kilmės vietos nuoroda, turi pateikti deklaracijas Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyriui arba Lazdijų rajono bitininkų draugijai. Gamintojo deklaracijoje privalo būti pateikti šie duomenys:

a) bitininko vardas ir pavardė;

b) bityno vieta /adresas/;

c) bičių šeimų skaičius;

d) veterinarijos tarnybos pažyma apie bičių šeimų sanitarinę būklę;

e) bičių šeimų skaičius, iš kurių surinktas medus, skirtas nurodytu pavadinimu parduoti;

f) bitininko pareiškimas dėl medaus savybių, nurodytų specifikacijoje, išsaugojimo;

g) bitininko kursų baigimo pažymėjimas, patvirtinantis bitininko kvalifikaciją (Lenkijoje - bitininkas-meistras, bitininko-meistro padėjėjas, bitininkas-kvalifikuotas darbininkas; Lietuvoje – bitininkas profesionalas, bitininkas mėgėjas);

h) dokumentai, nurodyti specifikacijos 7 punkto „Gamybos būdai“ 3 skyriuje, t.y. visi reikalingi leidimai medui gaminti.

Bitininkų, gaminančių regioninį medų, sąrašas turi būti atnaujinamas vieną kartą per metus, ne vėliau kaip iki balandžio 30 d.

Neužsiregistravę bitininkai, norintys gaminti medų su saugoma kilmės vietos nuoroda, privalo pateikti deklaracijas ne vėliau kaip iki kiekvienų metų balandžio 30 d.

3. Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyrius arba Lazdijų rajono bitininkų draugija kiekvienais metais, nepriklausomai nuo kontrolės institucijos, nurodytos 9 specifikacijos punkte, turi atlikti vidinę kontrolę. Kontrolė apima juslinį medaus vertinimą ir jo mėginių pasirinktų rodiklių laboratorinę analizę iš kelių pasirinktų bitynų. Atlikus kontrolę, surašomas protokolas, kuriame išdėstomi kontrolės rezultatai ir pastabos. Su protokolo turiniu supažindinamos kontrolės institucijos, nurodytos 9 specifikacijos punkte.

4. Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyrius bei Lazdijų rajono bitininkų draugija privalo turėti bitininkų, gaminančių medų, bei asmenų (subjektų), suinteresuotų pilstyti bei parduoti medų, kiekvienų metų sąrašus. Sąraše gali būti įrašyti tik tie bitininkai, kurie laiku pateikė deklaracijas ir jų bitynai yra 5 specifikacijos punkte apibrėžtoje teritorijoje. Sąrašas iki kiekvienų metų gegužės 9 d. pateikiamas atitinkamoms kontrolės institucijoms, nurodytoms 9 specifikacijos punkte.

5. Subjektai (asmenys), norintys iš bitininkų supirkti medų ir toliau jį pardavinėti su saugomos kilmės vietos nuoroda, turi apie tai pranešti Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyriui ar atitinkamai Lazdijų rajono bitininkų draugijai. Tokio subjekto buveinė turi būti 5 specifikacijos punkte nurodytoje teritorijoje. Pareiškime privalo būti pateikta informacija apie savininko/firmos pavadinimą, veiklos profilį, buveinę, įmonės veiklos pobūdį, medaus fasavimo sistemą ir produktyvumą bei informacija apie tai, kad įmonė atitinka jai keliamus reikalavimus.

6. Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyrius bei Lazdijų rajono bitininkų draugija sudaro subjektų, suinteresuotų medaus supirkimu ir jo vėlesniu pardavimu su saugomos kilmės vietos nuoroda, sąrašą. Neįregistruoti subjektai, susidomėję medaus supirkimu, jo fasavimu ir pardavimu, turi pateikti registracijos paraišką ne vėliau kaip iki kiekvienų metų balandžio 30 d. Subjektų, susidomėjusių medaus supirkimu ir pardavimu, sąrašas iki kiekvienų metų gegužės 9 d. privalo būti pateiktas atitinkamai kontrolės institucijai, nurodytai 9 specifikacijos punkte.

7. Subjektai, superkantys iš bitininkų medų ir jį parduodantys, privalo turėti vidinę kontrolės sistemą, kuri leistų tiksliai apibrėžti supirkto ir parduoto medaus su saugomos kilmės vietos nuoroda kiekį. Vidinė kontrolės sistema leidžia atskirti medų su saugomos kilmės vietos nuoroda nuo kitų medaus rūšių. Tikslios vidinės kontrolės taisyklės turi būti pateiktos atitinkamai kontrolės institucijai, nurodytai 9 specifikacijos punkte.

8. Bitininkai privalo turėti šiuos galiojančius dokumentus:

- a) dokumentą, patvirtinantį atitinkamą bičių šeimų sanitarinę būklę;
- b) informaciją, kurioje Seinijos arba Lazdijų rajono vietoje buvo renkamas medus tuo atveju, jeigu bitynas buvo pervežtas;
- c) registrą, kuriame turi būti nurodytas bendras surinkto ir parduoto medaus kiekis ūkyje šiais metais, nurodant parduoto su saugomos kilmės vietos nuoroda medaus kiekį;
- d) atliktų laboratorinių tyrimų duomenis.

9. Jeigu nors viename gamybos etape kontrolės institucija nustato neatitiktį, produktas negali būti parduodamas su saugomos kilmės vietos nuoroda.

Visi medaus gamintojai privalo tenkinti 1a) punkte nurodytas sąlygas nuo registracijos paraiškos pateikimo Europos Komisijai dienos. Gamintojai išsipareigoja įgyvendinti 1b) ir 1c) punktuose nurodytas sąlygas ne vėliau kaip per tris mėnesius nuo pirmojo paraiškos paskelbimo Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje dienos.

7. Gamybos būdas

1. Bityno vieta turi atitikti teritoriją, apibrėžtą 5 specifikacijos punkte. Galutinis vietos pasirinkimas priklauso nuo bitininko.

2. Gaminant Seinijos arba Lazdijų medų gali būti naudojamos tik šių rasių bitės ar jų mišrūnės:

- *Apis mellifera mellifera* (medunešė bitė);
- *Apis mellifera carnica* (Karniko bitė);
- *Apis mellifera caucasica* (Kaukazo kalnų pilkoji bitė).

3. Bitininkai turi tenkinti visus gamybos proceso reikalavimus, kurie yra apibrėžti veterinarijos ir sanitarijos taisyklėmis bei teisės aktais. Be to, bitininkai privalo pateikti visus reikalingus leidimus medui gaminti, tarp jų dokumentus, patvirtinančius atitinkamą bičių šeimų sanitarinę būklę, taip pat privalo turėti atitinkamai įrengtas patalpas bei įrenginius, naudojamus medaus kopinėjimui, išsukimui bei fasavimui.

4. Seinijos arba Lazdijų medaus rinkimo laikotarpis trunka tik tris mėnesius (dėl trumpo augalų vegetacijos laikotarpio – nuo gegužės vidurio iki rugpjūčio vidurio). Po šio laikotarpio bitės medų gali rinkti tik atskirais metais, netikėtai pasikeitus augalų vegetacijos laikotarpio trukmei. Informaciją apie medaus rinkimo laikotarpio pratęsimą Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyrius bei Lazdijų rajono bitininkų draugija turi pateikti kontrolės institucijoms, nurodytoms 9 specifikacijos punkte.

5. Bičių šeimos turi būti laikomos mediniuose aviliuose. Leidžiama naudoti daugiaaukščius avilius.

6. Bitės gali būti papildomai maitinamos pasibaigus medaus rinkimo laikotarpiui prieš žiemą. Seinijos arba Lazdijų medaus rinkimo laikotarpiu bičių maitinti cukraus sirupais neleidžiama. Tik išskirtiniais atvejais, jeigu iškyla grėsmė bičių šeimų gyvybei, leistinas papildomas bičių maitinimas. Papildomas maitinimas turi būti užbaigtas ne vėliau nei 14 dienų prieš planuojamą medaus sukimą, šio maitinimo porcijos negali viršyti 0,5 kg cukraus vienai bičių šeimai per 24 valandas. Jeigu bitės buvo papildomai maitinimas, bitininkas apie tai privalo informuoti Lenkijos bitininkų sąjungos Seinų skyrių arba Lazdijų rajono bitininkų draugiją.

7. Bitynai, kuriuose renkamas Seinijos arba Lazdijų medus, negali būti arčiau negu 2000 metrų nuo vienos rūšies auginamų kultūrinių augalų, nurodytų specifikacijos 4 punkto „Produkto aprašymas“ 3 papunktyje, laukų, kurių plotas yra didesnis negu 0,5 ha. Nepriklausomai nuo šios sąlygos tenkinimo, medus gali būti parduodamas su saugomos kilmės vietos nuoroda Seinijos arba Lazdijų medus tik tuo atveju, kai jis atitinka sąlygas, nurodytas specifikacijos 4 punkto „Produkto aprašymas“ 4 papunktyje.

8. Medus išsukamas medsukiu, veikiant išcentrinei jėgai ir esant neaukštai (iki 42°C) temperatūrai. Vėliau medus košiamas naudojant dvigubą filtrą, kad galima būtų atskirti vaško liekanas bei kitus nešvarumus.

9. Nukoštas medus pilstomas į prekinę tarą, dažniausiai stiklainius arba keraminius indus, kurių talpa ne didesnė kaip 1400 g. Jeigu yra naudojamos kitos talpyklos, jos turi būti skirtos tik maisto produktams. Medus turi būti pilstomas specifikacijos 5 punkte nurodytoje teritorijoje.

10. Medus išlaiko savo savybes tik laikomas atitinkamomis sąlygomis:

- a) tamsiose, švariose, sausose, gerai vėdinamose patalpose;
- b) be pašalinių kvapų ir vabzdžiams bei graužikams neprieinamose vietose;
- c) 4-18°C temperatūroje;
- d) sandariai uždarytuose induose, skirtuose maisto produktams, ant lentynų, prekystalių, padėklų ir pan. Neleidžiama indų su medumi sandėliuoti ant grindų bei taikyti tokio sandėliavimo būdo, kuris galėtų neigiamai įtakoti fizines-chemines medaus savybes arba pakeisti jo skonį bei kvapą.

11. Neleistinas žiedadulkių filtravimas, medaus pasterizavimas, dekrystalizavimas bei jo papildomas kaitinimas. Kiekviename medaus gamybos etape temperatūra negali viršyti 42°C.

12. Medaus rinkimo metu draudžiama gydyti bites vaistais, taip pat naudoti cheminius ar kitokius bites atbaidančius produktus (kietus, skystus, dujų pavidalo). Varozę gydyti galima tik pasibaigus pagrindiniam medunešiui, panaudojant metodus bei vaistus, kurie leidžiami Europos Sąjungoje. Jų naudojimą turi kontroliuoti veterinarijos gydytojas.

13. Medus su saugoma kilmės vietos nuoroda „Seinijos medus“ arba „Lazdijų medus“ negali būti parduodamas jei matomi defektai, t.y. susisluoksniavęs, susifermentavęs arba pakitusio skonio bei kvapo, kurie nebūdingi šiam medui.

14. Medų pilstyti į prekinę tarą būtina jo rinkimo teritorijoje, kuri apibrėžta specifikacijos 5 punkte „Geografinė vietovė“. Šis reikalavimas svarbus norint išsaugoti atitinkamą medaus kokybę bei garantuoti saugomos kilmės vietos nuorodos kontrolę.

15. Pagamintą medų bitininkai patys fasuoja savo bitynuose. Tokiu būdu išsaugomos produkto fizinės, cheminės bei juslinės savybės, kurios galėtų pasikeisti, jeigu netinkamai supakuotas medus būtų pervežamas dideliais atstumais.

16. Transportuojant medų už geografinės vietovės, nurodytos specifikacijos 5 punkte, ribų, iškyla pavojus, kad Seinijos arba Lazdijų medus gali būti sumaišytas su kitomis medaus rūšimis arba su saugomos kilmės vietos nuoroda bus parduodamas medus iš kitos teritorijos, negu nurodyta specifikacijos 5 punkte.

Šie apribojimai užtikrina kontrolės sistemos patikimumą bei eliminuoja veiksnius, galinčius neigiamai įtakoti parduodamo medaus kokybę.

8. Ryšys su geografinė vietove

Žmogiškasis faktorius

Seinijos ir Lazdijų rajono dabartinėje teritorijoje bitininkystė buvo praktikuojama labai senais laikais, kai Seinioje bei Lazdijų krašte gyveno jotvingiai (sūduviai), kurie šioje vietovėje vertėsi miško bitininkyste. XIII amžiuje šiose teritorijose gyvenančios jotvingių gentys kryžiuočių ordino buvo išnaikintos.

Ištuštėjęs kraštas apaugo miškais ir giriomis, bet bitininkystė šitoje teritorijoje išliko. Vertėsi ja vietiniai žmonės, kurie naudojosi miško gerybėmis. Naujos gyvenvietės šitoje teritorijoje pradėjo kurtis viduramžių pabaigoje. XV amžiuje teritoriją apgyvendino daugiau žmonių, buvo pradėti kirsti miškai, įsikūrė kaimai, sodybos bei dvareliai.

Miškuose buvo labai palankios sąlygos bitėms, kurios gyveno drevėse, veistis. Žmonės dažniausiai iš bičių paimdavo visą medų, todėl bitės žiemą išmirdavo, o jų skaičius atsinaujindavo kitą vasarą intensyvaus bičių spietimosi metu. Tik vėliau atsirado planingas bitininkavimas, kurio metu dalis korių su medumi buvo paliekama drevėse. Buvo išimami šviesios spalvos koriai, tamsios spalvos koriai su medumi buvo paliekami bitėms. Tokiu būdu bitės turėjo geras sąlygas žiemos metu išgyventi. Pradėjo vystytis stabilus bitininkavimo būdas. Bitininkai tapo profesine grupe, ginanti savo interesus. Kiekvienas bitininkas ženklino savo dreves ir bitininkavo jam skirtoje teritorijoje, kuri buvo patvirtinta teisės dokumentais.

Bitininkystė tapo viena iš žemės ūkio šakų, todėl buvo reikalingos tam tikros teisinės normos. Oficialiai bitininkystės teisė buvo išdėstyta Lietuvos Didžiosios kunigaikštystės 1529 metų Statute. Buvo baudžiama už vagystes ir drevių bei bičių naikinimą. Už šiuos nusižengimus skirdavo net mirties bausmę pakariant.

XIV ir XV amžiuje Lietuvos kunigaikščiai šioje teritorijoje suteikdavo teises naudotis girių gerybėmis, tarp jų teises naudotis pievomis ir miško drevėmis. XVI amžiaus pirmoje pusėje didžiojo kunigaikščio pavaldiniai turėjo teisę naudotis drevėmis prie Seirijų ežero, Seinijoje ir Dovspudos girioje. Šis plotas yra dabartinėje Seinijos bei Lazdijų rajono teritorijoje.

Teisių savininkai galėjo savo giriose statyti tik dideles bendras gryčias. Negalėjo statyti dvarų. Drevininkai giriose statė nedideles trobas, iš kurių vėliau susiformavo kaimai. Būti girioje galima buvo tik nurodytu laiku ir reikėjo turėti leidimą, išduotą girininkijoje. Negalima buvo su savimi būti turėti ginklą ir šunį. Teisė naudotis girios gerybėmis buvo išduodama tik apibrėžtam metų laikui (žiemai arba vasarai). Be to, nuo šv. Baltramiejaus (rugpjūčio 24 d.) iki šv. Mykolo (rugsėjo 29 d.) negalima buvo įeiti į girias. Drevių bei drevininkų skaičius buvo ribotas. Kiekvienas drevininkas turėjo savo ženklą – spaudą, kuriuo ženklindavo savo dreves ir medžius, kuriuose planavo laikyti bites. Drevininkai atiduodavo medaus duokles karaliaus tarnautojui, kuris taip pat sprendė ginčus, kilusius dėl drevių nuosavybės.

Nuo XVII amžiaus drevinė bitininkystė pradėjo nykti. To priežastis – intensyvus miško kirtimas, dažnai ir su drevėmis. Dalis nupjautų drevių (kelmų) buvo pervežama į bitininkų sodybas. Ilgiausiai drevinė bitininkystė išliko pietų Lietuvos miškuose, būtent Dzūkijoje ir Seinijoje. Su laiku drevinė bitininkystė visiškai išnyko, liko tik prie namų esantys bitynai su kelminiais aviliais.

Spartus bitininkystės smukimas šiose žemėse prasidėjo nuo Lenkijos ir Lietuvos padalijimų. 1827 metais carinės valdžios įsakymu buvo pašalintos drevės iš Augustavo miškų. Nuosprendis buvo pagrįstas tuo, kad drevinė bitininkystė blogai veikia medžius, trukdo miško priežiūrai bei skatina medienos vagystes ir brakonieriavimą. Vėliau visiškai buvo uždrausta įeiti į miškus.

XIX amžiaus pirmaisiais dešimtmečiais Augustavo gubernijoje bičių drevių skaičius buvo: 1808 m. – 12950, 1835 m. - 15391 ir 1842 m. – 20895. Netrukus drevių skaičius pastebimai sumažėjo. 1815-1839 m. Augustavo apskrityje, kuriai priklausė ir Suvalkų kraštas, buvo 4159 drevių, tuo tarpu 1842 m. jų skaičius siekė vos 1831. Panašūs duomenys buvo ir Seinų krašte: atitinkamai 6070 ir 3176 drevių. To priežastis - drevinės bitininkystės žlugimas ir perėjimas

prie bičių laikymo prie sodybų. Aišku, tai reikalavo didelių permainų. Dėl gerų ir didelių medžių stokos kelminiams aviliams gaminti, bitininkai pradėjo avilius pinti iš šiaudų. Šiaudinių avilių gamyba buvo lengva, aviliai buvo šilti žiemos metu, o vasarą neperkaisdavo.

XIX amžiaus antroje pusėje vyko tolesnis bitininkystės smukimas. Visuomenės veikėjas ir Augustavo bitininkas Z. Struglevskis knygoje „Pszczelarz i ogrodnik“ („Bitininkas ir sodininkas“) 1879 m. aprašė Suvalkijos avilius: „Tai buvo kelminiai aviliai, turintys plonas sienas ir viduje labai mažai vietos, netinkantys geram bitininkavimui nei žiemos, nei pavasario, nei vasaros metu. Daugiausiai buvo bitynų, turinčių nuo 1 iki 5 kelmų, o turinčių daugiau kaip 40 kelmų Seinuose ir Augustave buvo vos keli“.

XIX amžiaus pabaigoje šio regiono bitininkai pradėjo burtis į organizacijas. Tai jiems suteikė galimybę ginti savo profesinius interesus ir dalytis patirtimi. 1873 m. buvo įkurta Seinų bitininkų draugija - pirmoji Lenkijos Karalystėje.

XIX amžiaus pabaigoje pradėta naudoti rėminius avilius. Pietų Lietuvoje labiausiai paplito Kazimiero Levickio aviliai ir varšuviniai (Levickio modernizuoti). Kelminius bei šiaudinius avilius šiuo metu galima pamatyti tik muziejuose ar kaip bityno puošmeną.

Antrojo pasaulinio karo metais Seinų bei Suvalkų apskrityje žuvo apie 70% bičių šeimų. Apie bitininkystės reikšmę regione liudija ne tik tai, jog buvo sudaromi avilių sąrašai, bet ir tai, kad buvo tiksliai pažymima, kokio jie tipo. Avilių įvairovė rodo, kad bitininkystė šiame regione buvo aukšto lygio. 1948 metais Suvalkų apskrityje, kurios ribose tais laikais buvo ir Seinų kraštas, užregistruoti 2342 aviliai, tarp jų 2203 varšuviniai ir Levickio, 30 varšuvinių modernizuotų, 13 Dadano, 50 išardomų ir 46 neišardomų avilių. Prieškario metais Lazdijų apskritis (ji tada buvo vadinama Seinų apskritimi) pagal medaus produkciją po Biržų apskrities Lietuvoje buvo antroje vietoje. 1929 m. Lazdijų apskrityje buvo 397 bitininkai, kurie laikė 2530 bičių šeimų. Medaus produkcija tais metais buvo 10130 kg. Bitininkai (kaip ir Seinų krašte) daugiausia bitininkavo su rėminiais varšuviniais aviliais. Lazdijų krašte 1929 m. jų buvo 1914, kelminių - 616. Tai dvigubai mažiau negu, pavyzdžiui, Alytaus ir Kėdainių apskrityse (žr. „Sodyba“ 1930, Nr.3, 42 psl.). Lazdijų miesto bitininkas Maziliauskas 1937 m. turėjo 150 bičių šeimų (žr. „Mūsų kraštas“, 1937, lapkričio 27 d., Nr.48). Bitininkais buvo daugiausia ūkininkai, kurių pagrindinis užsiėmimas buvo žemės ūkis.

Šiuo metu Seinijos krašto bei Lazdijų rajono bitininkai naudoja Dadano ir modernizuotus varšuvinius avilius. Dadano aviliai turi po du papildomus aukštus ir yra gaminami iš medienos. Daugiaaukščiai aviliai šiame regione retai pasitaiko.

Norintiems išsamiau susipažinti su bitininkystės istorija ir tradicijomis Seinijoje, siūlome Juzefo Sovulevskio leidinį „Pszczelarstwo na Sejneńszczyźnie“ (Bitininkystė Seinijoje), išleistą 2004 m. Daug autentiškos informacijos apie bitininkystės raidą Lietuvoje yra dr. L.Piškinaitės-Kazlauskienės mokslinėje monografijoje - „Bitininkystė Lietuvoje (XVI-XIX a. pirmoji pusė)“, išleista 1995 m. Vilniuje.

Seinijos bei Lazdijų krašto bitininkystei būdingi smulkūs bitynai: apie 200 bitininkų Lenkijos pusėje ir apie 140 bitininkų Lietuvos pusėje. Dauguma bitininkų - megėjai, gaminantys medų pagal senas tradicijas. Kad „Seinijos medus“ bei „Lazdijų medus“ yra glaudžiai susijęs su regiono tradicijomis ir kultūra, rodo ir tai, jog bitininkai ant medaus etikečių nuo seno naudoja geografinę nuorodą, tuo parodydami, kad šis medus yra aukščiausios kokybės. Šiame regione medus dažnai vartojamas ruošiant patiekalus: tradicinius Kūčių valgius, kepant pyragus ir gaminant midų.

Aukštas profesinis regiono bitininkų lygis yra susijęs su tradiciniu bitininkavimo metodu. Apie bitininkų sugebėjimus liudija geros bityno vietos parinkimas, bičių priežiūra ir tradiciniai bitininkavimo metodai – naudojami mediniai aviliai, laikomasi taisyklių maitinant bites, meduje paliekamos žiedadulkės, jis nepasterizuojamas ir nekaitinamas, išsukamas, esant neaukštai temperatūrai, jo fasavimas bei saugojimas vyksta laikantis atitinkamų taisyklių.

Natūralus ryšys

Seinijos bei Lazdijų krašto medaus rinkimo geografinė vietovė yra kairioji Nemuno upės baseino teritorija, esanti Lenkijos ir Lietuvos pasienyje, Rytų Suvalkijos ežeryne. Praeityje čia gyveno jotvingių gentys, dabar tai Seinijos žemė ir Lazdijų rajonas. Šio regiono medui apibūdinti naudojami pavadinimai: „Seinijos medus“ – tai medus, surinktas Lenkijos teritorijoje, ir „Lazdijų medus“ – medus, surinktas Lietuvos teritorijoje. Pagal gamtines ir klimato sąlygas tai vientisa teritorija, kurioje tokiais pat metodais surenkamas tų pačių savybių medus. „Seinijos medus“ bei „Lazdijų medus“ yra identiškas produktas, todėl buvo paruošta bendra įregistravimo paraiška.

Regiono reljefas susiformavo ledynmetyje. Todėl čia yra daug ežerų bei po ledynmečio likusių gilių vagų bei daubų (jose susiformavo upės bei ežerai) ir taip vadinamos „ledo akys“ – nedideli įdubimai, dažniausiai ledo luitų tirpimo metu taip pat užpildyti vandeniui. Lazdijų rajone yra apie 150 ežerų, Seinų regione - kelios dešimtys, iš jų didžiausi Dusia ir Galadusis (Galadus), esantis ant Lenkijos ir Lietuvos sienos.

Visą teritoriją dengia uolienos, atneštos Skandinavijos ledyno, kuris slinko per šią teritoriją keturis kartus, atnešdamas daugybę akmenų ir uolų nuolaužų. Teritorijos reljefas nėra vientisas. Kraštovaizdis kalvotas. Dažnos kalvos, atskirtos žemumomis. Kalvų aukštis - dažniausiai nuo 140 iki 190 m virš jūros lygio. Aukščiausia kalva - Viltrakio kalnas Vingrėnų apylinkėse Lietuvoje, kurio aukštis - 202 m virš jūros lygio.

Geografinėi vietovei yra būdingas žemyninis klimatas: labai šaltos žiemos bei šiltos vasaros. Lazdijų rajone, ypač Kapčiamiesčio ir Veisėjų apylinkėse, žiemos temperatūros yra žemesnės negu vidutinės šalyje, o vasaros temperatūra taip pat yra aukštesnė negu vidutinė metinė. Vasarą temperatūra siekia iki +35°C. Dzūkijoje vasarą yra daugiau saulėtų dienų, negu jūrinio klimato zonoje, todėl saulės šviesa ir žemyninio klimato kaitra turi teigiamos įtakos fotosintezėi, kuri sąlygoja specifinių angliavandenių (nektaro) sintezę. Seinų regione žiemos taip pat šaltos. Lenkijoje šis regionas vadinamas „Lenkijos šalčio ašigaliu“. Vidutinė metų temperatūra čia siekia 6,1°C. Metinių kritulių kiekis visame regione - nuo 550 iki 600 mm. Augalų vegetacijos laikotarpis prasideda savaite arba dviem savaitėmis vėliau negu kaimyniniuose regionuose ir trunka labai trumpai – mažiau negu 150 dienų.

Regionas mažai urbanizuotas. Čia išliko (vienas iš paskutiniųjų Europoje) natūralus kaimo kraštovaizdis. Didelė augalų rūšių įvairovė turi įtakos ekosistemų stabilumui. Regione vystosi ekstensyvus žemės ūkis, nėra pramonės, todėl aplinka labai švari, o bitininkystės produktai, tokie kaip medus, žiedadulkės, pikis, bičių nuodai - nėra užteršti kenksmingomis medžiagomis. Lazdijų rajone yra 17 saugomų teritorijų, kurių plotas sudaro 36979 ha (Saugomų teritorijų sąrašas – žr. priedą Nr. 2). Seinija yra taip vadinamų „Žaliųjų Lenkijos plaučių“ ribose. Kontrastingas žemyninis klimatas – būdingas šio regiono bruožas.

Augmenija, suteikianti medui specifinių savybių, yra klimato, uolienų, dirvožemio, temperatūros, vandens bei antropologinių permainų sąveikos rezultatas. Reljefas, žiemos bei

vasaros oro temperatūros, metinis vidutinis kritulių kiekis, labai trumpas vegetacinis laikotarpis bei švari aplinka turi įtakos ir regiono augmenijai. Regione išliko tik atsparūs kontrastingoms temperatūroms augalai.

Dėl žemyninio klimato Seinijoje bei Lazdijų krašte išliko reliktinės, borealinės ir šiaurinės augalų rūšys. Joms priklauso šiaurinis gluosnis (*Salix lapponum*), žemasis beržas (*Betula humilis*), tekšė (*Rubus chamaemorus*), pelkinis gailis (*Ledum palustre*), lietuviškoji manažolė (*Glyceria lithuanica*), šiaurinis švylys (*Baeothryon alpinum*). Borealinių bei subborealinių savybių turintiems augalams priklauso: beržas keružis (*Betula nana*), plaukuotasis beržas (*Betula pubescens*), karpotasis beržas (*Betula pendula*), paprastoji eglė (*Picea excelsa*), paprastoji pušis (*Pinus sylvestris*), paprastasis kadagys (*Juniperus communis*), pelkinė našlaitė (*Viola palustris*), mėlynė (*Vaccinium myrtillus*), pelkinė puriena (*Caltha palustris*), lubininis dobilas (*Trifolium lupinosa*), žalioji naktižiedė (*Silene chlorantha*), lietuviškoji naktižiedė (*Silene lithuanica*). Išvardyti augalai būdingi šiam regionui bei išskiria jį iš kaimyninių regionų.

Viena penktoji regiono augalų (apie 250 rūšių) tai Vidurio Europos florai priklausantys augalai. Čia galima paminėti tokius augalus kaip paprastasis ažuolas (*Quercus robur*), bекotis ažuolas (*Quercus petraea*), juodalksnis (*Alnus glutinosa*), mažalapė liepa (*Tilia cordata*), paprastasis klevas (*Acer platanoides*), paprastasis lazdynas (*Corylus avellana*), baltažiedė plukė (*Anemone nemorosa*), paprastoji pakalnutė (*Convallaria majalis*) bei daugelis kitų pievų augalų. Be to regione auga stepių augalai, tokie kaip smiltyninis esparcetas (*Onobrychis arenaria*), lieknoji plukė (*Anemone sylvestris*), sibirinis katilėlis (*Campanula sibirica*).

Regiono augmenija sudaro šiuos ekotipus: miškų, pievų (laukų), pelkių (jų būklė beveik nepaliekta civilizacijos) bei vandens (šis ekotipas nėra nektaro rinkimo baze). Laukų bei pievų ekotipai yra svarbi gamtinio peizažo dalis ir bitėms turtinga nektaro rinkimo bazė. Šiam ekotipui priskiriama taip pat sinantropinė flora (augalai, kuriuos augina žmonės). Tai sodų augalai: obelys (*Malus domestica*), slyvos (*Prunus*), vyšnios (*Cerasus vulgaris*), trešnės (*Cerasus avium*), kriaušės (*Pirus communis*), serbentai (*Ribes vulgare*). Gausu grūdinių bei kaupiamųjų augalų piktžolių: rugiagėlių (*Centaurea cyanus*), dirvinių ridikų (*Raphanus raphanistrum*), laukinių garstyčių (*Sinapis arvensis*), dirvinių usnių (*Cirsium arvense*), dirvinių dobilų (*Trifolium arvense*), dirvoninių dobilų (*Trifolium strepens*), mėlynžiedžių vikių (*Vicia cracca*) ir gaurotųjų vikių (*Vicia hirsuta*), trumpamakščių rūgčių (*Polygonum persicaria*) ir kt.

Pievose, priklausomai nuo biotopo, galima išskirti būdingas augalijos grupes, kurių sudėtyje be žolinių (*Gramineae*) ir viksvinių (*Carex*) auga daug medingųjų augalų, tokių kaip: pievinis rūgtis (*Polygonum bistorta*), pievinis pelėžirnis (*Lathyrus pratensis*), raudonoji žiognagė (*Geum rivale*), pelkinis garždenis (*Lotus uliginosus*), pelkinė puriena (*Caltha palustris*), sibirinis barštis (*Heracleum sibiricum*), gelsvalapė usnis (*Cirsium oleraceum*), pelkinė krapažolė (*Euphorbia palustris*), pievinė kartenė (*Cardamine pratensis*), baltasis dobilas (*Trifolium albus*), dirvoninis dobilas (*T. pratense*), rausvasis dobilas (*T. hybridum*), paprastasis garždenis (*Lothus corniculatus*), paprastoji kiaulpienė (*Taraxacum officinale*), paprastasis čiobrelis (*Thymus serpyllum*), pievinė bajorė (*Centaurea jacea*) ir kiti.

Miško augmenijos buveines sudaro tipiškai lygumų lapuočių, spygliuočių ir mišrių miškų augalai. Miškingos teritorijos skiriasi savo biotopais. Jos nuo pavasario iki rudens yra gera nektaro rinkimo bazė. Tarp medžių rūšių medingi tokie: paprastasis klevas (*Acer platanoides*), plačialapis klevas (*Acer pseudoplatanus*), mažalapė liepa (*Tilia cordata*), didžialapė liepa (*Tilia platyphyllos*), paprastasis šermukšnis (*Sorbus aucuparia*), baltažiedė robinija (*Robinia*

pseudoacaccia), baltasis gluosnis (*Salix alba*), trapusis gluosnis (*Salix fragilis*), paprastoji blindė (*Salix caprea*).

Iš krūmų daugiausiai auga gluosninių šeimos augalai, tarp jų virbinis gluosnis (*Salix pentandra*), ausytasis karklas (*S. aurita*) ir pilkasis karklas (*S. cinerea*). Be to: paprastoji aviėtė (*Rubus idaeus*), erškėtis (*Rosa*), gudobelė (*Crataegus monogyna*), gervuogė (*Rubus fruticosus*), dygioji slyva (*Prunus spinosa*), dygioji šunobelė (*Rhamnus cathartica*), paprastasis šalteknis (*Frangula alnus*), pelkinis gailis (*Ledum palustre*), šilinis viržis (*Calluna vulgaris*), mėlynė (*Vaccinium myrtillus*), raudonžiedis žalčialunkis (*Daphane mezereum*), girtuoklė (*Vaccinium uliginosum*) ir daugiamečiai augalai: miškinis pelėžirnis (*Lathyrus silvester*), siauralapė ožkarožė, t.y. gaurometis (*Epilobium angustifolium*), žemuogė (*Fragaria vesca*), paprastoji spanguolė (*Oxycoccus quadripetalus*) ir kiti.

Nenaudojamuose žemės plotuose (ruožuose prie kelių, ežiose, dirvonuose, skardžiuose, pakrantėse, paežerėse ir t.t.) taip pat auga daug medingųjų augalų, kurie praturtina regiono florą. Prie tokių augalų galima priskirti, pavyzdžiui, paprastąjį ežeinį (*Echium vulgare*), vaistinį godą (*Anchusa officinalis*), dirvinę austėją (*Jasione montana*), ankstyvąjį šalpusnį (*Tussilago farfara*), margąją liucerną (*Medicago falcata*), paprastąjį garždenį (*Lotus corniculatus*), baltažiedį (*Melilothus albus*) ir geltonžiedį barkūną (*M. luteus*), paprastąją sukatžolę (*Leonurus cardiaca*), lenktagalvį (*Carduus nutans*) ir garbiniuotąjį dagį (*C. crispus*), vaistinę (*Cynoglossum officinale*) ir dygiają šunlielę (*C. lanceolatum*), baltžiedę (*Lamium album*) ir raudonžiedę notrelę (*L. purpureum*), vaistinę kregždunę (*Vincetoxicum officinale*), usnis (*Cirsium Mill*).

Visoms minėtoms natūralioms bei žmogaus sukurtoms augmenijos bendrijoms būdinga tai, kad jose yra daug *Papilionaceae* pošeimio augalų, pavyzdžiui, dobilų (*Trifolium*), barkūnų (*Melilothus*), vikių (*Vicia*), liucernų (*Medicago*), pelėžirnių (*Lathyrus*), garždenių (*Lotus*), kurių žiedadulkėse yra daug alkaloidų, glikozidų bei eterinių aliejų, suteikiančių regiono medui stiprų aromatą ir kartoką (retkarčiais aštrų) skonį.

Meduje be entomofilinių ir plikasėklių augalų žiedadulkių gali būti ir mielių *Saccharomyces* genties grybelių grybienos bei sporų. Meduje, turinčiame lipčiaus, gali būti nedidelis kiekis aukšliagybių (*Ascomycetes*) bei *Torula* genties mielių grybelių. Minėtas medaus žiedadulkes ir grybelius galima ištirti mikroskopu medaus mėginio tyrimo metu.

Apibendrinimas

„Seinijos medus“ arba „Lazdijų medus“ yra daugiažiedis nektaro medus, surinktas iš Seinijos bei Lazdijų rajonuose natūraliai augančių medingųjų augalų. Produktas yra išskirtinis ir glaudžiai susijęs su geografine vietoje, iš kurios yra surinktas. Geografinėi vietai būdingos natūralios pievų, pelkių bei miško ekosistemos, kurių flora yra labai įvairi. Medus yra surenkamas iš daugelio laukinių augalų nektaro, o auginamų vienos rūšies kultūrinių augalų nektaro kiekis nėra didelis. Vienos augalų rūšies žiedadulkių kiekis meduje negali viršyti 45%, o liepos (*Tilia*) žiedadulkių kiekis negali viršyti 20% bendro žiedadulkių kiekio. Auginamų nebūdingų kultūrinių augalų žiedadulkių kiekis sumoje negali viršyti 5%.

Didelė ankštinių (*Papilionaceae*) augalų pošeimio įvairovė suteikia regione surenkamam medui būdingą kartoką skonį (jo sudėtyje yra alkaloidų ir glikozidų) bei stiprų aromatą (jo sudėtyje yra kumarino). Medaus spalva yra nuo tamsiai geltonos iki tamsiai auksinės. Savitas medaus bruožas – nedidelis drumstumas. Medaus spalva negali būti ryški. Medaus šviežumą patvirtina nedidelis HMF kiekis, kuris neviršija 3,0mg/100g medaus, taip pat drėgmės kiekis,

mažesnis negu 18%. Medui būdingas pastovus pH (nuo 3,8 iki 4,2), medaus natūralumą patvirtina prolino buvimas medaus sudėtyje (ne mažiau kaip 25 mg/100g medaus). Medus yra surenkamas mažai urbanizuotoje teritorijoje, kurios natūralioji aplinka yra labai švari.

Seinijos arba Lazdijų medus renkamas vadovaujantis senomis vietinių bitininkų tradicijomis. Aukštas vietinių bitininkų profesinis lygis bei rūpinimasis medaus kokybe yra susijęs su daugeliu apribojimų, taikomų medaus rinkimo metu: aviliai privalo būti pagaminti iš medienos, laikomasi bičių maitinimo taisyklių, neleistinas medaus filtravimas (žiedadulkių pašalinimas), pasterizavimas, dekrystalizavimas bei jo kaitinimas (sukimo bei saugojimo metu medaus temperatūra negali viršyti 42°C). Visa tai lemia specifikacijoje aprašytas medaus savybes. Sunkios bičių laikymo sąlygos (t.y. ilgos ir šaltos žiemos, trumpas augalų vegetacijos laikotarpis, sausros), kurias įveikia bitininkai, liudija apie aukštą jų kvalifikaciją.

9. Kontrolė

Kontroliuojanti institucija Lenkijoje:

Kontroliuojančios įstaigos pavadinimas:	Žemes ūkio bei maisto produktų kokybės vyriausiasis inspektorius
Adresas:	Wspólna g. 30 00 – 930 Varšuva Lenkija
Telefonas:	+48 22 623 29 00
Faksas:	+48 22 623 29 98 +48 22 623 29 99

Kontroliuojanti institucija Lietuvoje:

Kontroliuojančios įstaigos pavadinimas:	Valstybinė maisto ir veterinarijos tarnyba
Adresas:	Siesikų g. 19 LT-2010 Vilnius Lietuva
Telefonas:	+370 52404361
Faksas:	+370 52404362

10. Specifinės ženklavimo taisyklės

Bitininkai, gaminantys Seinijos arba Lazdijų medų, privalo naudotis tam tikro tipo etiketėmis, kuriose turi būti pateikta ši informacija:

- prekinis medaus pavadinimas;
- neto svoris;
- gamintojo pavardė ir adresas;
- medaus fasavimo data;
- galiojimo laikas;
- kita informacija;

Lenkijoje renkamo medaus etiketėje nurodomas užrašas „Seinijos medus“, Lietuvoje - „Lazdijų medus“.

Etiketės rašomos tos šalies kalba, kurioje medus bus parduodamas.

11. ES arba nacionaliniuose teisės aktuose numatyti reikalavimai

-----

12. Papildoma informacija

-----

13. Paraiškoje panaudota literatūra:

Lenkų kalba

1. Józef Łukasz Sowuleski, „Pszczelarstwo na Sejneńszczyźnie”, TKP Sejny 2004.
2. Janusz Kopciał et al, „Województwo Suwalskie-pszeszłość-teraźniejszość, perspektywy” wydawnictwo Hańcza, Suwałki, 1995.
3. Mieczysław Lipiński, „Pożytki pszczele”, PWRiL, Warszawa, 1982.
4. F.A. Novák, „Wielki atlas roślin”, PWRiL, Warszawa, 1975.
5. Zbigniew Kołtowski, „Wielki atlas roślin miododajnych”, Przedsiębiorstwo Wydawnicze Rzeczypospolita S.A., Warszawa, 2006.
6. „Kodeks Dobrej Praktyki Produkcyjnej w Pszczelarstwie”, Polski Związek Pszczelarstwa, Warszawa, 2005

Lietuvių kalba

1. L.Piškinaitė-Kazlauskienė. „Bitininkystė Lietuvoje XVI-XX a. pirmoje pusėje“, Vilnius, 1995.
2. J.Kriščiūnas. „Bitininkystė“, Vilnius, 1961.
3. V.Salinka. „Bitininkystė kaip tradicinis verslas“. - „Bitininko kalendorius 2005 metams“, Kaunas, 2004.
4. V. Salinka. „Medingieji augalai“, Kaunas, 2005.
5. J.Straigis. „Bitininkystė“, Vilnius, 1994.

14. Priedai

Priedas Nr. 1. Seinijos ir Lazdijų geografinės vietovės medaus rinkimo žemėlapis.

Priedas Nr. 2. Lazdijų rajone esančių saugomų teritorijų sąrašas.